

การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชน

บ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Participation of Ecotourism Management in Ban Sanlomjoy Community,

Suthep Sub-District, Muang District, Chiangmai

นิศรา จันทร์เจริญสุข^{1*} และ อรณิชา บิดาหอก²

NisaraJan jaroensuk^{1*} and Ornicha Bidahok²

^{1,2} คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

^{1,2} Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

* Corresponding author e-mail: nisaraj09@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่นเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 323 โดยเลือกใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการจดบันทึกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในชุมชนบ้านสันลมจอยส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลางส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ซึ่งประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกันได้แก่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ การติดตามการปฏิบัติงานและประเมินผล การได้รับผลตอบแทนจากกิจกรรม/โครงการ การได้รับผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน แต่ปัจจัยด้านการรับรู้และห่วงใยในท้องถิ่นของตน อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประชาสัมพันธ์การให้ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง การขาดมีส่วนร่วมในการดูแลบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน และผลกระทบในด้านลบที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Abstract

The purposes of this research were to study the level of participation, factors that affect the participation, and problems and obstacles, as well as recommendations for the participation of local people in ecotourism management. This was a quantitative research with a sample group consisting of 323 people who live in Baan Sanlomjoy Community, Suthep Sub-District, Muang District, Chiangmai. It used questionnaires, focus group, and note-taking to collect statistical data. The tools used to analyze the data included frequency distribution, averaging, and percentage.

The research result was found that the participation in ecotourism management of most people in Sanlomjoy community was at an intermediate level. The factors affecting the participation in ecotourism management, which are viewed by most people in the community as an intermediate level of significance, consisted of recognition of sufficient information and data, participation in planning meeting, participation in decision-making, assignments to perform different duties, following up and evaluation of performance, receiving payments and returned from activities or projects, and impacts on everyday life. The sense of conservation, loving, and caring for the home land was viewed by the majority of Sanlomjoy people as a high level of significance.

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านสันลมจอยสามารถสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์ในการวิจัย

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมในลักษณะของการร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และติดตามผล

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ประชาชนในชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม และศึกษาปัญหาอุปสรรคข้อเสนอนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยมุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนบ้านสันลมจอย

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

ผลจากศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวของบ้านสันลมจอยเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านสันลมจอยสามารถสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจร่วมติดตามผล นำชัย ทนุผล (2543) กล่าวว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นนั้นเป็นเป้าหมายสำคัญของ

กระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบและจัดเป็นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้และแนวคิดนี้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในการมีบทบาทกำกับดูแลและควบคุมทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้นช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี นอกจากนั้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยว นั้นเป็นแนวคิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นหรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนล่างขึ้นสู่ส่วนบนทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่นคือผู้รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่นเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนของท้องถิ่นของตนเองโดยทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะต้องมุ่งไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนได้แก่ การให้สมาชิกในชุมชนรับทราบนโยบายด้านการท่องเที่ยว เข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวสร้างความร่วมมือ แนะนำแนวทางในการปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ติดตามและให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อชุมชนทั้งในด้านบวก และด้านลบ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรมป่าไม้ (2548) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชมศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพพืชพรรณและสัตว์ป่าตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้นอีกทั้งช่วยสร้าง

โอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอีกด้วย”

สมาคมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติในสหรัฐอเมริกาให้ความหมายว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดหมายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติต่างๆเพื่อความเข้าใจวัฒนธรรมและธรรมชาติของสถานที่โดยไม่รบกวนการเปลี่ยนแปลงสภาพทางชีวภาพวิทยาของพื้นที่และชาวบ้านโดยรวมมีรายได้จากการท่องเที่ยวด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 2) การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และ 4) การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม

วรรณ วลัยวานิช (2546) ให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยยึดหลักการแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศวิทยา เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ” ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีแนวทางในการบริหารจัดการ การพัฒนาการท่องเที่ยว ที่เหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภค ชุมชนท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ให้ความสำคัญกับการใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยมุ่งประโยชน์ในระยะยาวของชุมชน ทั้งนี้ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยภาคธุรกิจท่องเที่ยวองค์กรท้องถิ่นองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐบาลมีหน้าที่ทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคและอยู่บนหลักวิชาการ กำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน

นอกจากนี้การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาและได้รับการสนับสนุนจาก

คณะกรรมการธิการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือจะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดีเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนานและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้ส่วนเสียเมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้ 1) จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน 2) ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม 3) มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ 4) เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว 5) มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 6) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิดการศึกษาวิจัยและความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกไปในหมู่ประชาชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจการวางแผนการดำเนินงานการสรุปบทเรียนและมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นโดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญโดยองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยทรัพยากรการ

ท่องเที่ยว องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการ (สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีพัฒนาการมาจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐานจนสุดท้ายโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติผู้บุกเบิกงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยได้เรียกการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism - CBT) พงนาสวนศรี (2546) กล่าวว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไปไม่ใช่เป็นเพียง “ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product)” ซึ่งเมื่อถูกผลิตแล้วจะหมุนไปตามกลไกตลาดและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหากแต่เป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือโดยสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบไปด้วยมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยามีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและรักษาต้นทุนอย่างยั่งยืน มิติด้านคนจะต้องมีการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ทั้งนี้ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการสร้างโอกาสให้กับชุมชนในการแสวงหาการประสบความสำเร็จในการจัดการด้วยตัวของชุมชนเอง ชุมชนต้องมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันและสามารถเลือกได้ตามความประสงค์ของชุมชนเอง พัฒนาชุมชนควรให้ชุมชนมีความรู้ มีแผนพัฒนาแผนจัดการของชุมชนที่ชัดเจนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ได้สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันตลอดจนหาที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงในการพัฒนาตนเองอันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันได้ในที่สุด (ภราเดช พยัฒวิเชียร, 2544)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแนวทางในการจัดการคือ ชุมชนเป็นเจ้าของ ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน การตัดสินใจ เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตในชุมชน

มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันยังคงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม มีความเคารพในความแตกต่าง และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และได้รับผลตอบแทนจากการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ประชาชนในชุมชนและสู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชนด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการเมืองการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนบ้านสันลมจอยตำบลสุเทพ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ชลิตา อินชัย (2555) ได้ศึกษาเรื่องความตระหนักของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในบริเวณน้ำตกแม่สาอำเภอมะริมจังหวัดเชียงใหม่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวทั้งเพศอายุการศึกษาอาชีพประสบการณ์ในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติรวมถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทำให้มีพื้นฐานทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันส่งผลให้ความตระหนักของนักท่องเที่ยวเหล่านั้นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแตกต่างกันเนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคลนั้นมีทั้งทางกายภาพอารมณ์ทางสังคมทางสติปัญญาและความถนัดจึงมีผลทำให้พฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกันไป

สุวิมล มงคลสิริรักษ์ (2554) ได้ศึกษาเรื่องการเมืองการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาชุมชนบ้านปางงั่ว ตำบลวังทองอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางพบว่า คนในชุมชนบ้านปางงั่วมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ คือการมีส่วนร่วมด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นฐานของธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนการเมืองการมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมการเมืองการมีส่วนร่วมด้านองค์กรท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกชั้นตอน การมีส่วนร่วมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นการ

ดำเนินการเพื่อร่วมสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนต่อสภาพเศรษฐกิจความเป็นอยู่ทางสังคมของคนในชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนผลการศึกษาความสำเร็จและอุปสรรคในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่งผลให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการจ้างงานแต่การพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดการสูญเสียสภาพดั้งเดิมของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นๆ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่งผลดีในด้านการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบบนิเวศและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแต่ก็เกิดพฤติกรรมที่ซื้อและสะสมของที่ระลึกจากผลิตภัณฑ์สัตว์เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรมด้านองค์กรท้องถิ่นได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนแต่ก็เกิดความขัดแย้ง การพัฒนาด้านการตลาดที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศลดปัญหาขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรและสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่บ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อการดำรงชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

สุดชีวัน นันทวัน ณ ออยุธยา (2551) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางพบว่าประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ที่มีอายุตั้งแต่ 20-60 ปีทราบดีว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำรายได้หลักให้จังหวัดเชียงใหม่ทำให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้และมีความคิดเห็นว่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากควรอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้เพราะมีความเห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทั้งวัฒนธรรมงาน

ประเพณีเทศกาลภูมิปัญญาของท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนแต่พบว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนเจ้าของท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวยังมีอยู่น้อยมากและภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

ในส่วนของการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของปัจจัยดึงดูดทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 8 ประการในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่พบว่ายังมีปัจจัยดึงดูดทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบางประการเช่นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพื้นบ้านและวรรณกรรมท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นปัจจัยดึงดูดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยพบปัญหาทั้งทางด้านบุคลากรที่มียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมีอยู่น้อยและไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านนโยบายและงบประมาณคนในชุมชนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ยังคงเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวน้อย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการจดบันทึกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และการหาค่าร้อยละ รวมทั้งการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย ข่าวสารและวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการวิจัยภาคสนามในชุมชนบ้านสันลมจอยซึ่งจะศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ แยกประเภท ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญ แล้วนำมาสรุปเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มประชากรซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนบ้านสันลมจอย หมู่ 13 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 534 คน (รายงานผลการดำเนินงาน หมู่บ้านสันลมจอย, 2557) ใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane ณ ระดับ ความเชื่อมั่น 95% มีความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 (วารุ เพ็งสวัสดิ์, 2553) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 323 ราย

ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การจดบันทึก หลังจากนั้นดำเนินการจัดหมวดหมู่ แยกประเภท และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสันลมจอย

การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติช่วยในการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย อธิบายโดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยผู้วิจัยได้แบ่งเกณฑ์ตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ และใช้คะแนนเฉลี่ยระหว่างคะแนนสูงสุดและคะแนนต่ำสุดมาจัดระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ การมีส่วนร่วมมากที่สุด 5 คะแนน การมีส่วนร่วมมาก 4 คะแนน การมีส่วนร่วมปานกลาง 3 คะแนน การมีส่วนร่วมน้อย 2 คะแนน และการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด 1 คะแนน (วารุ เพ็งสวัสดิ์, 2553)

ผลการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของประชาชนในชุมชนบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ดังนี้

1) การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนชุมชน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านสันลมจอยมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านของการวางแผนการตัดสินใจ ($X = 2.80$) การดำเนินการและปฏิบัติการ ($X = 2.89$) การรับและแบ่งปันผลประโยชน์ ($X = 2.74$) ส่วนด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ($X = 2.59$)

2) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนอยู่ในระดับมากคือ การรู้จัก

และวางแผนในท้องถิ่นของตน ($X = 3.75$) ส่วนปัจจัยด้านการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ ($X = 3.40$) การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน ($X = 2.98$) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอนของการทำงาน ($X = 2.72$) การได้รับมอบหมายหน้าที่ปฏิบัติงาน/กรรมการต่างๆ ($X = 2.70$) การมีส่วนร่วมติดตามการปฏิบัติและประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ($X = 2.67$) และการได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากโครงการ ($X = 2.76$) อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการได้รับผลกระทบ/ผลเสียต่อวิถีชีวิตประจำวันอยู่ในระดับน้อย ($X = 2.47$)

3) การศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชน พบว่า ระบบและโครงสร้างการทำงานของคณะกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนยังไม่ชัดเจน ประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จึงทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือและเกิดความขัดแย้ง สถานที่ท่องเที่ยวไม่ได้รับการดูแล รวมถึงข้อมูลข่าวสารกระจายไม่ทั่วถึง

จากการสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนของประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านสันลมจอยพบว่า ประชาชนในชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมากขึ้น ตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดการพัฒนาศรษฐกิจภายในชุมชนซึ่งในขณะเดียวกันก็ยังสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ไปพร้อมๆ กัน

สรุปและอภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะชุมชนบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม เช่นอ่างน้ำลำห้วยโป่งน้อย ซึ่งไหลมาจากอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย อ่างน้ำยาป็น ซึ่งเป็นอ่างน้ำเพื่อใช้อุปโภคในครัวเรือน มีอ่างฝัดซึ่งเป็นแหล่งน้ำ

สำรองเพื่อการอุปโภค และอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ซึ่งเป็นป่าชุมชนที่ชาวบ้านได้พึ่งพาป่าเพื่อการเลี้ยงชีพ มีวัฒนธรรม ประเพณีที่ได้สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เหมาะสมสำหรับเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งนี้องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้เข้ามามีส่วนสนับสนุนการดำเนินการปรับปรุงชุมชนบ้านสันลมจอยให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีการดำเนินการที่เหมาะสม ซึ่งประชาชนในชุมชนยังมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับปานกลางทั้งในด้านการวางแผนการตลาด การดำเนินการและปฏิบัติการ การรับและแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานและการประเมินผลสอดคล้องกับ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้นำในชุมชนต้องปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม และพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมและมีบทบาทโดยตรงบนพื้นฐานของ ธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน และ สุวิมล มงคลศิริรักษ์ (2554) ซึ่งกล่าวว่าการสร้างการมีส่วนร่วมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน สามารถสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนที่มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเกิดกิจกรรมพัฒนาพัฒนาชุมชน

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน อยู่ในระดับมาก สืบเนื่องจากการที่ชุมชนได้มีส่วนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ การได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนตัดสินใจในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว การได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ การมีส่วนร่วมติดตามการปฏิบัติงานและประเมินผล การได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากโครงการและที่สำคัญการรู้จักและหวงแหนในท้องถิ่นของตนซึ่งสอดคล้องกับ สุดชีวัน นันทวัน ญอยุธยา (2551) ซึ่งได้ศึกษาว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางไว้ว่าประชาชนทราบดีว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำรายได้หลัก โดยมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบดั้งเดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนแต่พบว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนเจ้าของท้องถิ่นในการจัดการ

ท่องเที่ยวยังมีอยู่น้อยมากและภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ในชุมชนบ้านสันลมจอย ได้แก่ระบบและโครงสร้างการทำงานของคณะกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนยังไม่ชัดเจน การประชาสัมพันธ์การให้ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง อาจเป็นเพราะการขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิมล มงคลศิริรักษ์ (2554) กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนจะทำให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศลดปัญหาขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรและสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่บ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อการดำรงชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ดังนั้น หากชุมชนบ้านสันลมจอย จะดำเนินการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขัน คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสันลมจอยควรมีการนำข้อมูลในด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม และปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้ศึกษามาข้างต้น ไปจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านสันลมจอย เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านสันลมจอยสามารถสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน รวมทั้งพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เสริมสร้างศักยภาพให้กับประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง รู้รักษ์ หวงแหน และสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคตนั้น จากผลการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่าควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เรื่อง

“แนวทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านสันลมจอย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มากขึ้น และในขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึก และรู้สึกเป็นเจ้าของในสิ่งแวดล้อม และ รู้รักภักดีทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าในท้องถิ่นของตนโดยมีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือเพื่อให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข อย่างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้านหมู่ 13 บ้านสันลมจอย คณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสันลมจอย ที่ได้ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2548). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. สืบค้นจาก <http://chmthai.onep.go.th/chm/mountain/detail/ecotourism.html>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). คู่มือแนวทางการบริหารและจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการหมู่บ้านสันลมจอย. (2557). รายงานผลการดำเนินงานหมู่บ้านสันลมจอย เชียงใหม่.
- ชลิตา อินชัย. (2555). ความตระหนักของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในบริเวณน้ำตกแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาค้นคว้าอิสระ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นำชัย ทนผล และคณะ. (2543). การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยวคณะธุรกิจการเกษตร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.

กรุงเทพฯ : ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

พจนาน สนวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

ภราเดช พยัฒวิเชียร. (2544). บ้านพักชุมชน HomeStay. สันทนาการอาสาท่องเที่ยว. อนุสาร อ.ส.ท., 41(10).

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ. กรุงเทพฯ: บุค พอยท์.

วรรณภา วงษ์วานิช.(2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. (2551). การจัดการการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง: การศึกษา

ค้นคว้าอิสระ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุวิมล มงคลศิริรักษ์. (2554). การมีส่วนร่วมในการจัดการ

สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา

ชุมชนบ้านปงถ้ำ ตำบลวังทอง อำเภอวังเหนือ

จังหวัดลำปาง: การศึกษาค้นคว้าอิสระ. ศิลปศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับ

สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2548). คู่มือ

การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนและบ้านพักแบบ

โฮมสเตย์. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2552). สืบค้นจาก

<http://www.dasta.or.th/th/aboutus/about-plans/about-area-designation-policy/>

[itemlist/category/146-yearlyreport.](http://www.dasta.or.th/th/aboutus/about-plans/about-area-designation-policy/itemlist/category/146-yearlyreport)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2555). สืบค้นจาก

[http://www.dasta.or.th/th/component/k2/item/313-313.](http://www.dasta.or.th/th/component/k2/item/313-313)